

Osnovna šola Rovte

Rovte 90a

1373 Rovte

ČIGAV JE GRB?

Zgodovina

Avtorici: Eva Alič, Vita Kranjc

Mentor: Jošt Cankar

Vrh Svetih Treh Kraljev, 2025

Kazalo vsebine

1. UVOD	1
1.1 CILJI.....	1
1.2 METODE IN NAČIN DELA	1
1.3 PREGLED DOSEDANJIH OBJAV	2
2. TEORETIČNI DEL.....	3
2.1 GEOGRAFSKI ORIS KRAJA.....	3
2.2 ZGODOVINA KRAJA	4
2.3 PODOBA CERKVE.....	8
2.4 GRBI	12
3. RAZISKOVALNI DEL	15
3.1 KDO SO BILI REHLINGENI?.....	15
3.1.1 ZGODOVINA DRUŽINE.....	15
3.1.2 RAZVOJ GRBA.....	16
3.2. ZAKAJ JE NJIHOV GRB NA OLTARJU?	18
3.2.1 JOŽEF ANTON EVZEBIJ HALDEN	18
3.2.2 POVEZAVA MED DRUŽINAMA HALDEN IN REHLINGEN.....	21
3.3 KAKŠNO MESTO IMAJO V ZGODOVINI VRHOVSKE ŽUPNIJE?	21
4. RAZPRAVA	23
5. ZAKLJUČEK.....	24
6. SEZNAM VIROV IN LITERATURE	25

Kazalo slik

Slika 1: Pogled na Vrh Svetih Treh Kraljev iz Rovt (Vir: osebni arhiv).....	3
Slika 2: Pogled na cerkev na Vrhju Svetih Treh Kraljev iz leta 1920. (Vir: kamra.si)	5
Slika 3: Razglednica, ki prikazuje semenj pred cerkvijo iz leta 1926 (Vir: kamra.si)	6
Slika 4: Razglednica s podobo cerkve svetega Nikolaja v Hlevnem Vrhju z Vrhom Svetih Treh Kraljev v ozadju, nastala med leti od 1930 do 1950 (Vir: kamra.si).....	7
Slika 5: Notranja podoba cerkve svetega Nikolaja v Hlevnem Vrhju (Vir: osebni arhiv)	8
Slika 6: Današnja podoba (Vir: osebni arhiv)	9
Slika 7: Notranja podoba cerkve (Vir: osebni arhiv).....	10
Slika 8: Grb Freisinških škofov na glavnem oltarju (Vir: osebni arhiv)	12
Slika 9: Grb Jožefa Antona Evzebija Haldna (Vir: osebni arhiv)	13
Slika 10: Grb plemiške družine Rehlingen (Vir: osebni arhiv)	14

Slika 11: Seznam vseh različic grba (Vir: Stetten, Paul von, der Jüngere: Geschichte der adelichen Geschlechter in der freyen Reichs-Stadt Augsburg, stran ni točno določena).....	17
Slika 12: Loški glavar med leti 1704 in 1713, Jožef Anton Evzebij Halden (Vir: Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta: Acta historiae artis Slovenica 20/2 2015).....	20
Slika 13: Medaljon loškega glavarja Jožefa Antona Evzebija Haldna, ki so ga našli pod kamnitim pokrovom v cerkvi svetega Martina v Poljanah nad Škofjo Loko (Vir: Jože Štukl : Temeljni kamen baročne cerkve sv. Martina v Poljanah nad Škofjo Loko).....	22

Povzetek

Raziskovalna naloga predstavi faro Vrh Svetih Treh Kraljev, cerkev, posvečeno Svetim trem kraljem, in njuno zgodovino, predvsem pa se osredotoča na do nedavnega še neidentificiran grb na glavnem baročnem oltarju. Opisana je tudi notranjost cerkve in njena oprema ter okrasje. Sledi opis zgodovine družine Rehlingen z Bavarske, za katero sva ugotovili, da jim je grb pripadal, in podrobna predstavitev, zakaj je njihov grb, poleg še dveh, sploh na oltarju. Vmes je opisan tudi loški glavar Halden, ki je bil posredno povezan z vrhovsko faro in družino Rehlingen. Poleg tega je na oltarju tudi njegov grb. Razložene so povezave med ljudmi in kraji, ki so ob koncu 17. in v začetku 18. stoletja vplivali na tukajšnje kraje.

Ključne besede: zgodovina kraja, identifikacija grba, plemiška rodbina, loški glavar

Summary

The research paper presents the parish of the Holy Three Kings, a church dedicated to the Holy Three Kings and their history, and in particular focuses on the until recently unidentified coat of arms on the main altar of the Baroque style in the church dedicated to the Holy Three Kings. The interior of the church and its furnishings and decorations are also described. What follows is a description of the history of the Rehlingen family from Bavaria, to whom we found out that the coat of arms belonged, and a detailed presentation of why their coat of arms, along with two others, is on the altar in the first place. In the meantime, the Chief of Logs Halden, who was indirectly connected with the parish of Vrch and the Rehlingen family, is also described. In addition, his coat of arms is also on the altar. The connections between people and places that influenced the localities in the late 17th and early 18th centuries are explained.

Keywords: history of the place, identification of the coat of arms, noble family, Loka chief

Zahvala

Zahvaljujeva se najinima družinama, ki sta naju podpirali in se zanimali za najino delo ter nama pomagali po najboljših močeh, sploh kar se tiče tehničnih stvari in lekture. Pri iskanju podatkov nama je pomagal tudi dr. zgodovine gospod Sašo Jerše. Hvaležni sva za njegovo mnenje in prijazno pomoč.

Posebej pa bi se radi zahvalili še najinemu mentorju Joštu Cankarju za ves vložen čas in trud ter nasvete in komentarje, s katerimi je izpopolnjeval najino delo.

1. UVOD

Sva učenki devetega razreda na osnovni šoli Rovte in naju področje zgodovine zelo zanima. Mentor je prišel na idejo, da bi raziskali neidentificiran grb na glavnem oltarju v cerkvi v najinem domačem kraju. Tema se nama je zdela zanimiva, ker sva s krajem in župnijo tesno povezani. Želeli sva se podučiti o zgodovini Vrha Sv. Treh Kraljev in odkritja približati sokrajanom.

Lansko leto je eden izmed najinih sovaščanov že začel s preiskavo na to temo in grb poslal na grboslovno društvo Heraldica Slovenica. S pomočjo njihovega odgovora je prišel do ugotovitve, da grb pripada plemiški rodbini Rehlingen. S to raziskovalno nalogo sva želeli bolje spoznati družino, njeno zgodovino in delovanje na tem območju. Da pa bi razumeli dogajanje v tistem času, morava dobro poznati zgodovinsko ozadje našega kraja.

Obdobje, na katerega se bova najbolj osredotočili, je konec 17. in začetek 18. stoletja.

1.1 CILJI

Izvedeti sva želeli čim več o zgodovini Vrha Sv. Treh Kraljev, župniji, cerkvi in njeni notranjosti. Največ najine pozornosti pa je pritegnil neidentificiran grb na glavnem oltarju v cerkvi, posvečeni Svetim trem kraljem. Zastavili sva si tri raziskovalna vprašanja:

1. Kdo so bili Rehlingeni?
2. Zakaj je njihov grb na oltarju?
3. Kakšno mesto imajo v zgodovini vrhovske župnije?

1.2 METODE IN NAČIN DELA

Zadali sva si, da bova raziskovali po naslednjih metodah:

- poiskati aktualne podatke o trenutni podobi kraja in cerkve,
- poučiti se o zgodovini našega kraja in cerkve ter zgodovini v širšem pomenu,
- preučevanje strokovne literature,
- posvetovati se s strokovnjaki z določenega področja,
- analizirati in primerjati podatke,
- kritično preučiti vire,

- predstaviti glavne ugotovitve,
- pridobiti ustrezne fotografije,
- estetsko oblikovati nalogo,
- izdelati predstavitev za strokovno javnost in krajane.

1.3 PREGLED DOSEDANJIH OBJAV

O Vrhu Sv. Treh Kraljev je bilo izvedenih že več raziskav, zato sva našli kar nekaj podatkov. O izgledu cerkve in njeni notranjosti nama je bil v veliko pomoč Zbornik poročil raziskovalnih skupin mladinskega raziskovalnega tabora Logatec iz leta 1989 in Umetnostna topografija Slovenije upravne enote Logatec. Podatke o zgodovini kraja in cerkve sva našli predvsem v sledečih knjigah: v monografiji doktorja Pavla Blaznika Kolonizacija Poljanske doline in knjigi Grenki spomini z Vrha Svetih Treh Kraljev sokrajanke Marije Treven, ki nama je tudi svetovala pri iskanju podatkov v župnijskem arhivu.

O plemiški rodbini Rehlingen sva podatke iskali predvsem v številnih digitaliziranih nemških pisnih virih, ki so dostopni na spletnih straneh nemških in avstrijskih arhivov. Pri tem sva naleteli na težavo prevajanja besedil iz stare nemščine v slovenščino, saj v slednji literature o njih praktično ni.

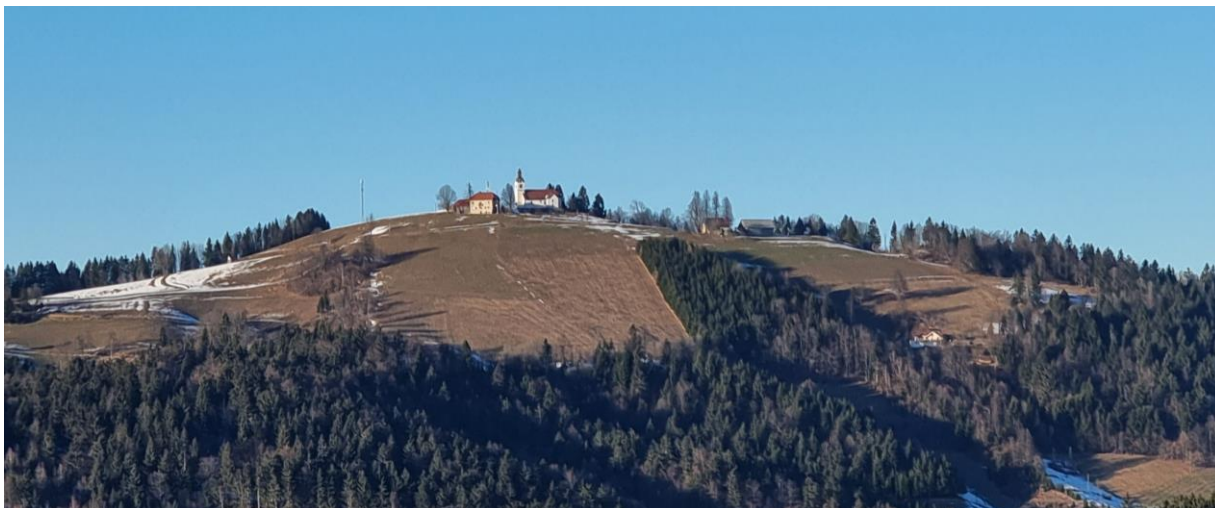
O Jožefu Antonu Evzebiju Haldnu sva našli več relevantnih virov v slovenščini, saj je bil tesneje povezan s kraji na slovenskem ozemlju, posledično je bilo raziskovanje precej lažje. Prvič sva se z njim srečali v Spominski knjigi ljubljanske plemiške družbe svetega Dizma. V veliko pomoč pa nama je bila tudi Acta historiae artis Slovenica Umetnostnozgodovinskega inštituta Franca Steleta.

2. TEORETIČNI DEL

2.1 GEOGRAFSKI ORIS KRAJA

Vrh Sv. Treh Kraljev je naselje, ki s svojo najvišjo točko doseže nadmorsko višino 884 metrov. Leži med Žirmi, Vrhniko in Logatcem in na meji med Notranjsko in Gorenjsko, v osrednjeslovenski statistični regiji. Na vrhu hriba stoji župnijska cerkev, posvečena Svetim trem kraljem. Poleg naselja Vrh Sv. Treh Kraljev pod istoimensko faro spadajo še naselja Lavrovec, Hlevni Vrh in Hleviše, v katerih skupno prebiva okoli 300 prebivalcev, ki se redno zbirajo ob nedeljah pri sveti maši. V župnišču ob cerkvi se tedensko poučuje tudi verouk. Župnija Vrh Sv. Treh Kraljev spada pod dekanijo Vrhnika ter k ljubljanski nadškofiji. V kraju delujejo tudi prostovoljno gasilsko društvo, podružnična šola, planinska koča in športno kulturno društvo, ki je bilo v preteklosti znano po številnih dramskih uprizoritvah. Zaradi bogatih razgledov, ki jih ponuja, je tudi priljubljen cilj pohodnikov.

Zaradi izrazito razgibanega hribovitega površja so razmere tod neprimerne za poljedelstvo, a se je kljub temu v preteklosti večina ljudi ukvarjala prav s kmetijstvom, gozdovi pa so nudili možnost za razvoj lesarske panoge. Danes na tem območju še vedno delujejo kmetije, a se nobena ne preživlja več izključno s to dejavnostjo, se pa številni še vedno ukvarjajo s predelovanjem lesa. Hiše oz. kmetije ležijo raztresene po hribovju v obliki zaselkov ali samotnih kmetij.

Slika 1: Pogled na Vrh Sv. Treh Kraljev iz Rovt (Vir: osebni arhiv)

2.2 ZGODOVINA KRAJA

V neposredni bližini iz prazgodovine ali antike ni najdb, najbližje starejše najdišče je v Matjaževih kamrah pri Zavrattu, kjer so v jami našli ostanke kamnitih orodij iz prazgodovine. Iz prazgodovine je tudi vrh Gradišče na Petkovcu, iz antike pa so več najdb izkopali v Logatcu.

Podrobneje lahko zgodovini območja Vrha Sv. Treh Kraljev sledimo od leta 973, ko je cesar Oton II. freisinški škofiji podaril v last najprej Škofjo Loko z okolico, nato še jugozahodni del Poljanske doline in Žirovsko kotlino in s tem tudi vrhovsko območje, ki je tako večino zgodovine spadalo pod loško gospostvo freisinških škofov. Zaradi težkih razmer za kmetovanje je bilo to območje zelo redko poseljeno, freisinški škofje pa so ga začeli načrtno kolonizirati. Da je bilo to ozemlje kolonizirano že v prvi fazi kolonizacije na tem območju, torej v sredi 14. stoletja, dokazujejo številne cerkve, ki so bile na tem ozemlju. V urbarju loškega gospostva leta 1529 lahko vidimo, da so bile na tako majhnem območju že štiri cerkve. To ne bi bilo mogoče, če bi se kolonizacija začela šele v 15. stoletju.

Imeni Hlevni Vrh in Hleviše dokazujeta, da so sem že pred kolonizacijo gnali živino na pašo, zato je bilo potrebno postaviti hleve. Zgodovinarji domnevajo, da so tu pasli živino pripadniki Koroške županije, saj iz urbarja loškega gospostva iz leta 1630 izvemo, da je koroški župan še vedno pobiral dajatve, ki so jih dajali kmetje iz hlevnovrške županije. Da so Korošci kolonizirali vrhovske kraje kažejo tudi osebna imena iz leta 1500. Tako na Vrhju Sv. Treh Kraljev naletimo na imena, ki jih najdemo takrat v Poljanski dolini le še v Koroški županiji. Tudi obseg in razdelitev posestev je podobna kot v Koroški županiji. Leta 1501 so tako že obstajala naselja Vrh, Hlevni Vrh, Hleviše in še nekatera druga. Pred 16. stoletjem se ta kraj ne omenja v nobenih drugih virih. V času, ko je to območje spadalo pod freisinško škofijo, je tu delovala hlevnovrška županija.¹

---

¹ Pavle Blaznik: Kolonizacija Poljanske doline, str. 84

Slika 2: Pogled na cerkev na Vrhu Svetih Treh Kraljev iz leta 1920. (Vir: kamra.si)

Cerkev Svetih treh kraljev je prvič omenjena v urbarju loškega gospostva iz leta 1529, ki je bil dodan urbarju iz leta 1501. Takrat je bila cerkev podružnica cerkve v Žireh, ki je bila ustanovljena istega leta. Nekoliko nižje od današnje cerkve hišno ime Stomazi (danes Stumarc) nakazuje na to, da je prej tam stala cerkev sv. Tomaža, ki naj bi bila zgrajena na ruševinah staroslovanskega poganskega templja. Sicer pa naj bi se Vrh prvotno imenoval Stanomerichrib po "prvem staroslovanskem naseljencu" z imenom Stanimir. Eden izmed poimenovanj Vrha Sv. Treh Kraljev je bil tudi Vrh nad Rovtami, ki se ga je uporabljalo med leti 1952 in 1992, ko so želele komunistične oblasti izbrisati vse, povezano s krščanstvom.²

---

² Marija Treven: Grenki spomini z Vrha Svetih Treh Kraljev, str. 14-15

Slika 3: Razglednica, ki prikazuje semenj pred cerkvijo iz leta 1926 (Vir: kamra.si)

Cesar Jožef II. je izdal reformo, zaradi katere je leta 1788 cerkev postala lokalija, leta 1875 samostojna župnija s podružnico v Hlevnem Vrhu. Zaradi letnice na sklepniku oboka v prezbiteriju lahko sklepamo, da so sedanjo stavbo zgradili leta 1698. Ljudsko izročilo pravi, da so najprej želeli cerkev postaviti nekoliko nižje. A naj bi se gradbeni materiali in pripomočki, ki so jih čez dan pripravili na mestu gradnje, čez noč prestavili na vrh hriba, kjer cerkev stoji danes. Tako naj bi ljudje ugotovili, da je to Božja volja in volja Svetih treh kraljev, ter so tako cerkev sezidali na današnjem mestu.³ Iz vizitacijskega poročila gorenjskega arhidiakona Janeza Andreja pl. Flachenfelda izvemo, da je bila leta 1704 cerkev čisto na novo postavljena in ne še povsem dokončana.⁴

---

³ Marija Stanonik: Nekoč je bilo jezero, str. 131

⁴ Marija Treven: Grenki spomini z Vrha Svetih Treh Kraljev, str. 14-15

Po letnici 1777, ki je vklesana v glavni portal, lahko sklepamo, da so takrat popravljali zahodni del ladje in morda vanj namestili kor ali pa popravili zvonik. Leta 1818 se je zaradi strele porušil zvonik, brez njega pa so ostali še tri leta kasneje. V drugi polovici 19. stoletja in v 20. stoletju so sledile številne obnove in spremembe.

Poleg vrhovske cerkve Svetih treh kraljev sta na tem območju stali še dve cerkvi: v Hlevnem Vrhu cerkev svetega Nikolaja in na Hlevišah cerkev svete Katarine. Cerkev svetega Nikolaja je bila omenjena že leta 1529 in še vedno stoji. Ljudsko izročilo pravi, da je nekoč grič, na katerem stoji cerkev, obdajalo jezero.⁵ Cerkev svete Katarine, ki je stala približno 800 metrov zahodno od cerkve svetega Nikolaja v Hlevnem Vrhu, ne stoji več, saj je menda pogorela med letoma 1786 in 1796. Potrebe po gradnji nove cerkve ni bilo, saj sta bili v neposredni bližini že zgoraj omenjeni cerkvi, možno pa je, da je na novo niso gradili tudi zaradi jožefinske reforme, ki se ni tako zavzemala za cerkev. Okoliški prebivalci še vedno hranijo predmete, ki so nekoč stali v cerkvi.⁶

Slika 4: Razglednica s podobo cerkve svetega Nikolaja v Hlevnem Vrhu z Vrhom Svetih Treh Kraljev v ozadju, nastala v letih od 1930 do 1950 (Vir: kamra.si)

⁵ Marija Stanonik: Nekoč je bilo jezero, str. 58-63

⁶ Marija Treven: Grenki spomini z Vrha Svetih Treh Kraljev, str. 18-20

Slika 5: Notranja podoba cerkve svetega Nikolaja v Hlevnem Vrh (Vir: osebni arhiv)

Kraj sta močno zaznamovali tudi obe svetovni vojni, predvsem druga. Po prvi svetovni vojni je po okoliških hribih potekala Rapalska meja, še vedno pa stojijo tudi utrdbe Rupnikove linije. Prav na Vrh Sv. Treh Kraljev bi morala stati največja jugoslovanska utrdba, a zaradi odlašanja gradnje in hitro bližajoče se druge svetovne vojne te niso nikoli zgradili po prvotnem načrtu. Leta 1941 so čez vrhovsko ozemlje zarisali mejo med Nemčijo in Italijo. Večji del območja je tako pripadal Italiji. Po letu 1942 se je večina prebivalstva uprla komunističnemu nasilju, zato pa so se po vojni, ko je komunistična partija prevzela oblast, izjemno surovo znesli nad prebivalci v okoliških krajih.⁷

2.3 PODOBA CERKVE

Arhivski viri o cerkvi so zaradi redkih obiskov vizitatorjev, ki so najbrž zaradi same nedostopnosti kraja sem prihajali zelo redko, skopi. Nprekinjeno jim lahko sledimo šele od leta 1788, ko so na Vrh ustanovili samostojno lokalijo. Letnica 1698 na sklepniku v prezbiteriju nakazuje, da je bila današnja cerkev zgrajena tistega leta, gorenjski

⁷ Marija Treven: Grenki spomini z Vrha Svetih Treh Kraljev

arhidiakon Janez Andrej pl. Flachenfeld pa v vizitacijskem poročilu iz leta 1704 navaja, da »je čisto na novo postavljena in še ne čisto dokončana.«

Slika 6: Današnja podoba (Vir: osebni arhiv)

Cerkev ima zvonik, sledi pa mu pravokotna ladja, ki se na koncu zaključuje z nekoliko ožjim prezbiterijem. Na južni strani prezbiterija stoji še zakristija, ki skoraj dosega višino ladje. Notranjost krasijo trije črni kamniti baročni oltarji, ki so med seboj materialno, arhitekturno in dekorativno usklajeni.

Slika 7: Notranja podoba cerkve (Vir: osebni arhiv)

Glavni oltar je iz črnega apnenca, okrašen pa je s številnimi inkrustacijami⁸ iz pisanih apnencev, konglomerata in breče. Nad tabernakljem iz belega apnenca je v oltar vdolan relief Svetih treh kraljev, nad katerimi je grb Freisinških škofov. Desno od reliefa na kamnitem podstavku stoji kip sv. Volbenka, ki v rokah drži škofovsko palico in cerkev s sekiro v strehi. Nad njim je grb rodbine Halden zu Neidberg, baronov Anthereidt. Desno od kipa sv. Volbenka stoji še kip male Marije in sv. Ane. Na levi strani reliefa Svetih treh kraljev na kamnitem podstavku stoji kip, ki bi lahko bil zaradi izrazite geste, s katero drži

⁸ obloga iz boljšega materiala, zlasti kamnitega

plašč, sv. Martin, nad njim pa je grb plemiške družine Rehlingen, ki je predmet najine raziskave. Levo od sv. Martina stoji kip Janeza Krstnika. Nad reliefom je v niši v atiki plastika Brezmadežne, ki stoji na zemeljski krogli, okoli katere se ovija kača. Nišo obkrožajo kipi angelov.

V desnem stranskem oltarju je lesen relief Srca Jezusovega, v atiki pa relief Marijinega kronanja. V levi stranski oltar je vdolan lesen relief Srca Marijinega, v atiki pa se vrstijo kamniti kipci sv. Mateja, sv. Andreja in sv. Hieronima. Reliefa v oltarjih sta zamenjala podobe Žalostne Matere Božje in sv. Apolonije.⁹

Vsi trije oltarji so bili najverjetneje narejeni sočasno in za iste naročnike, saj se popolnoma prilegajo cerkvi in se odlično ujemajo s časi delovanja naročnikov (freisinški škof Janez Frančišek 1695–1729 in Jožef Anton Evzebij Halden 1704–1713). Izdelali so jih najverjetneje v Ljubljani v delavnici nasledstva Mihaela Cusse, saj imajo vse značilnosti njegove izdelave, izdelal pa naj bi jih vipavski mojster Luka Mislej. Večina ljudi zmotno misli, da so oltarji preneseni iz kartuzijanskega samostana v Bistri, a je o tej domnevi podvomil že Franc Stele, kar je zapisal tudi v svojih terenskih zapiskih. Zmotno je navedeno v večini virov, med drugim tudi v Leksikonu Dravske banovine.¹⁰

V stopnico glavnega oltarja sta vklesani številki 17 na levi in 09 na desni strani, za to je bil oltar bodisi izdelan bodisi postavljen leta 1709. Med številkama je znak AS, ki najverjetneje pripada žirovskemu fužinarju Antonu Semenu, ki je verjetno tudi denarno pripomogel k zgraditvi oltarjev. Poleg njega so verjetno prispevali tudi freisinški škof Janez Frančišek in loški glavar Jožef Anton Evzebij Halden, ki je skrbel za nedotaknjenost škofovih pravic, saj je bil freisinški škof preveč oddaljen od Škofje Loke, da bi lahko imel vse popolnoma pod nadzorom, zato je na svojem gospodstvu nastanil glavarja. Grb tako Haldna kot freisinških škofov najdemo na oltarju.¹¹

---

⁹ Simona Kermavnar, Blaž Resman, Helena Seražin: Umetnostna topografija Slovenije – Upravna enota Logatec, str. 392

¹⁰ Nataša Polajnar: Cerkev Sveti trije kralji na Vrhu nad Rovtami – Zbornik poročil raziskovalnih skupin, str. 68–69

¹¹ Marija Treven: Grenki spomini z Vrha Svetih Treh Kraljev, str.16

2.4 GRBI

Kot omenjeno, se na glavnem oltarju nahajajo trije grbi, ki so povezani s financerji oltarja.

Nad reliefom Poklona Svetih treh kraljev je grb Freisinških škofov, natančneje knezoškofa Janeza Frančiška, ki je deloval med letoma 1695 in 1727. Rdeče-zlat grb je z navpično in vodoravno črto razdeljen na štiri dele. Diagonalno sta upodobljena zamorca in trije rombi, nad grbom pa so škofovska palica, meč, mitra in viteška čelada.

Slika 8: Grb Freisinških škofov na glavnem oltarju (Vir: osebni arhiv)

Na levi strani, nad kipom sv. Volbenka, je grb loškega glavarja Jožefa Antona Evzebija pl. Haldna, ki je deloval med letoma 1704 in 1713. Grb je z vodoravno in navpično črto razdeljen na štiri dele, na stičišču le-teh pa je obrobljena ploskev, znotraj katere so trije krogi, ki zaradi zareze počez spominjajo na kavna zrna. Diagonalno so v prostorih na grbu dva leva in tri diagonalno postavljene vrtnice na modrem traku. Nad grbom je krona.

Slika 9: Grb Jožefa Antona Evzebija Haldna (Vir: osebni arhiv)

Predmet najine raziskave pa je grb nad sv. Martinom, ki do nedavnega še ni bil identificiran. Na podlagi modre barve sta dva trikotnika, v katerih se vijejo neenakomerne krivulje. Na vrhu vsakega trikotnika je cvet, nad grbom pa krona. Modra je le podlaga grba, vse ostale podrobnosti pa so zlate.

Slika 10: Grb plemiške družine Rehlingen (Vir: osebni arhiv)

3. RAZISKOVALNI DEL

V raziskovalnem delu sva poskušali odgovoriti na tri raziskovalna vprašanja, ki sva jih predstavili uvodoma. Ker je raziskovanje odpiralo vedno nova in nova vprašanja, sva zato podrobno predstavili ozadje vseh ključnih členov.

3.1 KDO SO BILI REHLINGENI?

3.1.1 ZGODOVINA DRUŽINE

O plemiški družini Rehlingen sva našli dokaj malo podatkov, saj njihova povezava s slovenskim prostorom ni bila tako intenzivna. Podatke sva iskali predvsem v nemških pisnih virih, ki so težko berljivi, zato sva imeli tudi nekaj težav s prevajanjem. Vseeno pa nama je uspelo najti nekaj ključnih informacij o družini.

Rehlingen so bili plemiška družina, ki je izvirala iz gradu Scherneck (Schernegg) v občini Rehling na jugu Nemčije blizu Augsburga. V nekaterih virih je omenjeno, da izvirajo iz gradu Rehling, kar bi bilo glede na pogosto povezanost srednjeveške rodbine s krajem, iz katerega izhaja, tudi najbolj smiselno. O povezanosti rodbine s krajem priča tudi sedanji grb občine Rehling, v katerem lahko opazimo podobne elemente kot v grbu rodbine Rehlingen.¹²

To ime se prvič omenja v rodoslovni knjigi plemiške družine Rehlingen iz 18. stoletja, v kateri je omenjen Wilhelm von Rehlingen zu Schernegg kot udeleženec viteškega turnirja v letu 936. Prve omembe Rehlingenov kot plemiške družine so bile, ko se je leta 1300 Grimwald von Rehlingen zaobljubil, da bo Augsburgu služil dve leti. Leta 1302 se Ulrich von Rehlingen prvič pojavi kot meščan mesta Augsburga in prvi predstavnik te rodbine. Ob koncu 14. stoletja sta bila Ulrich in Conrad Rehlingen že med dvajsetimi najbogatejšimi prebivalci Augsburga, družina pa je imela v brezplačni lasti grad Scherneck in vse vasi ter cerkve, ki so spadale k njemu.

Ukvarjali so se s trgovino, rudarstvom in financami, zato so imeli zelo dober gospodarski položaj. Obstajajo dokazi o družinskem podjetju v 15. stoletju, ki naj bi ga vodil Ulrich Rehlingen, ki je bil tudi nekdanji župan Augsburga. Njihova trgovina je segala vse do Salzburga, Dunaja, Benetk in Frankfurta, v 16. in 17. stoletju pa do vseh pomembnejših

---

¹² Gisela Drossbach: Menschen, denen Philipp Apian begegnet ist

evropskih in čezmorskih pristanišč. V tistem času so tudi razširili svojo posest na številne objekte v okolici Salzburga. Marx Conrad Rehlingen je v večih virih omenjen kot zelo pomemben podjetnik, ki je podjetje vodil, ko je bilo le to na vrhuncu.¹³ V tem času pa je prišlo tudi do razkola v družini: v tridesetletni vojni je Marx Conrad von Rehlingen financiral švabsko stran, ki je podpirala protestante, katerim je pripadal tudi sam. Medtem pa je bil njegov sorodnik, katoličan Bernhard von Rehlingen, mestni oskrbnik in se je moral med letoma 1632 in 1635 umakniti pred švabsko okupacijo. Marx Conrad je sicer že leta 1629 pobegnil v Švico, saj je bila proti njemu izdana zaplemba premoženja, kasneje pa je delal kot finančnik in svetovalec švabske vlade v Frankfurtu.¹⁴

V 17. stoletju je bil eden izmed pomembnejših članov družine Rehlingen tudi opat Raimund Sittikus Freiherr von Rehlingen. Deloval je v samostanu Admont kot menih od leta 1633, leta 1659 pa je bil povišan v opata. Izhajal je iz globoke verne družine, tudi njegov brat in tri sestre so se odločili za duhovne poklice. Po tem, ko je bil povišan v opata, se je zelo zavzemal za baročno obnovo samostana Admont. Zaslužen je za številne izboljšave opatije.¹⁵ Sicer je bil prav on prvi član družine Rehlingen, s katerim sva se srečali in je bil tudi iztočnica za nadaljnje raziskovanje.

3.1.2 RAZVOJ GRBA

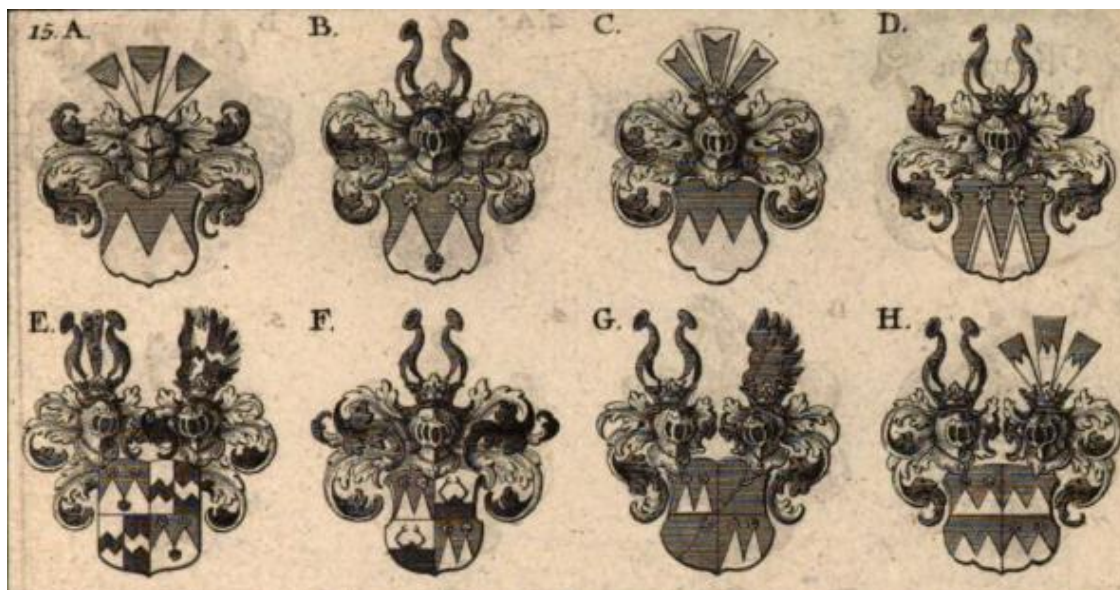
Ker je bil grb eden izmed najpomembnejših predmetov najine raziskave, sva se odločili, da podrobneje raziščeva tudi razvoj grba. Podatke sva našli v knjigi *Geschichte der adelichen Geschlechter in der freyen Reichs-Stadt Augsburg*.

---

¹³ <https://steffenvoelkel.com/rehlingen-wappenbuch>

¹⁴ https://www.sueddeutscher-barock.ch/In-Bauherr/s-z/Wettenhausen_Rehlingen.html

¹⁵ <http://www.welt-der-wappen.de/Heraldik/aktuell/galerien3/galerie2177.htm>

Slika 11: Seznam vseh različic grba (Vir: Stetten, Paul von, der Jüngere: *Geschichte der adelichen Geschlechter in der freyen Reichs-Stadt Augsburg*, stran ni točno določena)

A) Najstarejša različica grba Rehlingenov, ki je bil v uporabi na Schernecku, pozneje pa so ga ohranili tisti, ki niso postali meščani mesta Augsburg.

B) Imel ga je že prej omenjeni Conrad Rehlingen in nekateri njegovi potomci, njegov sin Ulrich pa je ostal pri starejši različici.

C) Uporabljala sta ga Jacob Rehlingen von Haldenberg in njegov sin Gabriel.

D) Od leta 1450 ga je uporabljal Ulrich Conrad Rehlingen. Ta grb je tudi na oltarju v cerkvi na Vrhu Sv. Treh Kraljev.

E) Bernhard Rehlingen se je poročil s poslednjo članico družine Misbeck in tako se je grb slednjih združil z grbom rodbine Rehlingen. Grb je razdeljen na štiri polja: prvi in četrti upodabljata rodbino Rehlingen.

F) Pripadal je Hansu Rehlingenu, ki se je poročil z zadnjo članico iz družine Dietenheim in tako združil njihov grb s svojim.¹⁶ Prvi in četrti razdelek grba upodabljata rodbino Rehlingen, drugi in tretji pa rodbino Dietenheim. To različico večkrat najdemo v Salzburgu, pojavi pa se tudi v samostanu Admont, kjer je kot opat deloval prej omenjeni član družine.¹⁷

¹⁶ Stetten, Paul von, der Jüngere: *Geschichte der adelichen Geschlechter in der freyen Reichs-Stadt Augsburg*, str. 95

¹⁷ <http://www.welt-der-wappen.de/Heraldik/aktuell/galerien3/galerie2177.htm>

G) Po izumrtju družine von Münchrichshausen je cesar Maksimilijan II. dal Hansu Benhardu Rehlingenu grb izumrle družine.

H) Leta 1654 sta člana družine Rehlingen svoj grb združila z enim izmed starejših grbov.¹⁸

3.2. ZAKAJ JE NJIHOV GRB NA OLTARJU?

S tem raziskovalnim vprašanjem sva imeli kar nekaj težav, saj tako podrobnih virov literature, ki se nanašajo na plemiško družino Rehlingen, v slovenščini ni. Dolgo časa sva se ukvarjali s preučevanjem starih pisnih virov, ki sva jih našli na spletu in v knjižnicah, kar pa ni privedlo do željenih rezultatov. Nato pa je mentor predlagal, da kontaktirava njegovega nekdanjega profesorja dr. Saša Jeršeta. Slednji nama je bil takoj pripravljen pomagati in svetovati, na katere vire naj se obrneva. Tako sva s profesorjevo pomočjo skupaj prišli do ugotovitve, da je bila ena izmed članic družine Rehlingen poročena z loškim glavarjem iz družine Halden in je tako verjetno posredno prispevala k oltarjem ali cerkvi.

3.2.1 JOŽEF ANTON EVZEBIJ HALDEN

Jožef Anton Evzebij Halden je bil glavar v Škofji Loki med leti 1704 in 1713, ko je bila ta sicer v lasti freisinških škofov. Ker so bile nekatere freisinške posesti, sploh za tiste čase zelo oddaljene od Freisinga, so škofje tja poslali svoje namestnike – glavarje, ki so skrbeli za to, da so ostale pravice škofa čim bolj nedotaknjene.¹⁹ Zaradi več posesti, ki jih je pridobil s poroko z vdovo, je 22. aprila 1686 cesar Leopold II. Jožefu Antonu Evzebiju Haldnu podelil naziv barona in naziv »von und zu Autenried, Oxenbaum und Anhofen« (od in do Autenried, Oxenbaum in Anhofen).²⁰ Bil je tudi tajni svetnik takratnega freisinškega škofa Janeza Frančiška Eckherja in komornika pfalškega kneza. Kot vladni pooblaščenec je sodeloval v mirovnem sporazumu med Francijo in cesarjem leta 1697. Deloval je kot odposlanec na državnem zboru v Regensburgu, kjer je zastopal tudi freisinške škofe, po prevzemu glavarstva v Škofji Loki pa ga je tam nadomestil njegov nečak.

---

¹⁸ Stetten, Paul von, der Jüngere: Geschichte der adelichen Geschlechter in der freyen Reichs-Stadt Augsburg, str. 95

¹⁹ Nataša Polajnar: Cerkev Sveti trije kralji na Vrhu nad Rovtami – Zbornik poročil raziskovalnih skupin, str. 67

²⁰ der Salzburgische Adel, str. 23

Kmalu po prihodu v Škofjo Loko leta 1704 je vzpostavil močno vez z Ljubljano in se je 8. maja leta 1708 kot predstavnik freisinških škofov udeležil posvetitve nove ljubljanske stolnice. V Augsburg pa je dal naročiti številne kose opreme za cerkev in okrasje. Bil je zelo navdušen nad umetnostjo, sicer pa se je udejstvoval kot član številnih združb. Leta 1710 se je pridružil plemiški družbi svete Dizme, katera ima spominsko knjigo, ki sva si jo tudi sami ogledali. V njej je naveden kot član. Deloval je kot blagajnik Bratovščine svetega Rešnjega telesa.

V času svojega delovanja je glavar Halden velikodušno podpiral kapucinski meniški red in tudi sam prispeval veliko vsoto denarja k gradnji kapucinskega samostana in cerkve v Škofji Loki. Kmalu po svojem prihodu je posredoval pri pogajanjih za ustanovitev kapucinskega reda in leta 1706 dosegel, da so bila le ta uspešna. Tako je leto pozneje prisostvoval častni postavitvi temeljnega kamna. Samostanu in cerkvi je podaril več umetnin. V Škofji Loki je bil posebej vesel pomoči Škofjeločanov in drugih ljudi s podeželja, ki so rade volje pomagali pri gradnji cerkve in samostana.²¹ Pomoči pa je bil deležen tudi s strani svoje družine: žena Maria Anna (rojena Rehlingen) je priskrbela inventar in v velikem oltarju je njena patrona, hčerka Maria Klavdija pa je svoj delež prispevala s številnimi lastnoročnimi vezeninami.²² Posredno je Halden s podporo samostana vplival tudi na nastanek dramskega besedila Škofjeloški pasijon, ki ga je leta 1715 napisal kapucin pater Romuald – Lovrenc Marušič.

Jožef Anton Evzebij Halden je bil med prebivalci Škofje Loke, predvsem kapucini, zelo priljubljen. Opis samostanov Štajerske kapucinske province o njem poroča: *»On sam je ne le z besedo, ampak tudi z delom in prispevki veliko pripomogel k postavitvi samostana. Dobro je znano, da je dajal veliko sredstev tako za zidavo kot za vzdrževanje bratov. Večkrat je daroval preko drugih, v želji, da ostane skrit darovalec, saj je menil, da je dovolj, če za to ve Bog. Zato zasluži priznanje, da je pobudnik, pokrovitelj in naš prvi zaščitnik.«*²³

Eden izmed najpomembnejših Haldnovih darov samostanu in cerkvi je nedvomno slika na glavnem oltarju kapucinske cerkve svete Ane, ki jo je domnevno naslikal Johann Carl Reslfeld. Omeniti pa gre še dva oltarja, ki ju je dal izdelati za cerkev in portret freisinškega škofa Janeza Frančiška Eckherja.

---

²¹ Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta: Acta historiae artis Slovenica 20/2 2015, str. 97

²² Društveni odbor: Izvestja muzejskega društva za Kranjsko

²³ Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta: Acta historiae artis Slovenica 20/2 2015 str. 99

Glavna povezava plemiške družine Rehlingen z loškim gospodvom in posledično s cerkvijo na Vrhu Sv. Treh Kraljev je torej poroka med loškim glavarjem Jožefom Antonom Evzebijem Haldnom in Mario Anno Rehlingen, kot moža in ženo ju omenja tudi dnevnik Franca Henrika Raigersfelda, ki ga je v svoji študiji povzel Dušan Kos. Maria Anna je očitno tudi večkrat obiskala slovenske kraje: *Medsebojne stike je gojil tudi ženski del loške gospode, ki se je skupaj udeleževal raznih slovesnosti, tako sta se npr. ob uvedbi samostanske klavzure na začetku leta 1713 poslovilne procesije skozi kapucinski vrt udeležili Haldnova žena in hči skupaj z gospo Oblakovo in gospo Lukančičevo.*²⁴ Tako imamo dokaze tudi o tem, da sta Haldnova žena in hči večkrat obiskali Škofjo Loko oziroma sta tod tudi živeli.

Slika 12: Loški glavar med leti 1704 in 1713, Jožef Anton Evzebij Halden (Vir: Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta: Acta historiae artis Slovenica 20/2 2015)

²⁴ Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta: Acta historiae artis Slovenica 20/2 2015 str. 96

3.2.2 POVEZAVA MED DRUŽINAMA HALDEN IN REHLINGEN

Jožef Anton Evzebij Halden je imel že iz prvega zakona z Marijo Cecilio Roso Freiin von Volmar hčerko, zgoraj omenjeno Marijo Evo Klavdijo. Ker je njegova prva žena zelo zgodaj umrla, se je 9. januarja 1696 poročil z Mario Anno von Rehlingen. Skupaj sta imela še dve hčerki in enega sina: Marijo Ano, Johano Frančiško Elizabeto in Jožefa Antona Rudolfa, pri slednjem sva imeli nekaj težav z natančno identifikacijo, saj je v nekaterih virih omenjen z različnimi, a podobnimi imeni. Po vzoru svojega očeta je bil škofjeloški glavar med leti 1727 in 1752, sicer pa je na salzburški benediktinski univerzi študiral pravo.²⁵

Še ena povezava med družina je tudi poroka med Marijo Evo Klavdijo Halden in Francem Jožefom Antonom von Plazom, katerega sestra je bila poročena z baronom Raimundom Francem Freiherrnom von Rehlingenom.

3.3 KAKŠNO MESTO IMAJO V ZGODOVINI VRHOVSKE ŽUPNIJE?

Točnega odgovora na to vprašanje nimava. Je pa tudi iz zgornjih zapisov vidno, da je bil loški glavar Jožef Anton Evzebij Halden zelo radodaren in je rade volje podpiral bližnje cerkvene ustanove. Eden izmed primerov, da njegova dobrodušnost ni ostala znotraj škofjeloškega obzidja, je tudi temelj cerkve svetega Martina v Poljanah nad Škofjo Loko.

Med izkopavanji v letih 2008 in 2009 so v Poljanah nad Škofjo Loko odkrili temeljni kamen cerkve svetega Martina, označen z letnico 1710. V niši pod kamnitim pokrovom z letnico so našli različne predmete, med drugim tudi dva medaljona. Na enem, je poleg drugih pomembnih osebnosti v tem prostoru iz tistega časa, omenjen tudi loški glavar Jožef Anton Evzebij Halden.²⁶ Iz tega lahko sklepamo, da je denarno podpiral cerkvene ustanove tudi zunaj Škofje Loke. Tudi na Vrhu Svetih Treh Kraljev. Grb njegove žene Marie Anne Rehlingen je na oltarju cerkve Svetih treh kraljev bodisi zato, ker je tudi ona finančno podprla vrhovsko župnijo, bodisi je Halden dal njen grb vdeliti v oltar kot znak naklonjenosti do svoje žene.

---

²⁵ Christoph Brandhuber, Maximilian Fussl: In Stein gemeißelt Salzburger Barockinschriften erzählen

²⁶ Jože Štukl : Temeljni kamen baročne cerkve sv. Martina v Poljanah nad Škofjo Loko

Slika 13: Medaljon loškega glavarja Jožefa Antona Evzebija Haldna, ki so ga našli pod kamnitim pokrovom v cerkvi svetega Martina v Poljanah nad Škofjo Loko (Vir: Jože Štukl : Temeljni kamen baročne cerkve sv. Martina v Poljanah nad Škofjo Loko)

4. RAZPRAVA

Z iskanjem podatkov o zgodovini Vrha Sv. Treh Kraljev in cerkvi, nisva imeli preveč težav, saj je o tem napisane kar nekaj literature. Iztočnica za raziskovanje nama je bil naziv Rehlingen – to je bilo tudi vse, kar sva od začetka vedeli o pripadnosti grba v cerkvi. S preučevanjem virov na spletu sva tako v grobem opisali zgodovino rodbine od njenega nastanka oziroma pridobitve vpliva do obdobja, v katerem je nastal oltar z grbom, ki sva ga raziskovali. S tem sva odgovorili na prvo raziskovalno vprašanje. Na drugo raziskovalno vprašanje dolgo nisva našli odgovora, saj sva večino virov o Rehlingenih že izčrpali, povezave z Vrhom Sv. Treh Kraljev pa še vedno nisva našli. Tako je mentor predlagal, da se za nasvet obrnemo na doktorja znanosti s področja zgodovine Saša Jeršeta. Z njegovo pomočjo smo prišli do ugotovitve, da je bila Maria Anna Rehlingen poročena z loškim glavarjem Jožefom Antonom Evzebijem Haldnom, ki je v času postavitve oltarja na Vrhuh Sv. Treh Kraljev deloval v Škofji Loki. Finančno je podpiral številne cerkvene ustanove, v določenih virih pa piše, da sta darovali tudi njegova žena in hči. Tako je verjetno Haldnova žena darovala tudi za oltarje v cerkvi na Vrhuh Sv. Treh Kraljev. Zato je grb njene prvotne družine na oltarju. Ko sva ugotovili, kakšna je povezava med vrhovsko cerkvijo in Jožefom Antonom Evzebijem Haldnom, posledično pa tudi z družino Rehlingen, sva še poiskali podatke o loškemu glavarju. Ti so naju pripeljali do nekaterih podrobnosti o Marii Ani Rehlingen, zaradi katerih sva lahko sklepali, zakaj je grb na oltarju in s tem odgovorili na drugo raziskovalno vprašanje. Preverljivega odgovora na tretje raziskovalno vprašanje nimava, predvidevava pa, da Maria Anna Rehlingen in posledično plemiška družina Rehlingen v zgodovini Vrha Sv. Treh Kraljev ni imela tako pomembne vloge, saj ni omenjena v nobenem z Vrhom neposredno povezanim virom. Sklepava, da je bila samo finančna podpornica pri postavitvi oltarja, z življenjem ljudi pa ni bila neposredno povezana.

5. ZAKLJUČEK

Raziskovalna naloga nama je predstavljala velik izziv, a sva ob pisanju tudi zelo uživali, saj sva kot aktivni župljanki tesno povezani s faro in cerkvijo. Zelo zanimivo je bilo raziskovati zgodovino najine domače cerkve in odkrivati, kakšna zgodba se skriva za na videz povsem nepomembnem grbu, skritem med okrasje cerkve. Na videz ne obetaven začetek se je po številnih mesecih truda in brskanja za maloštevilnimi podatki spreobrnil v uspešen zaključek z zanimivimi ugotovitvami. Vsekakor nama je ob vseh sprotnih šolskih obveznostih velikokrat tudi primanjkovalo motivacije in časa, zato nama je bilo organizacija slednjega zelo pomembna.

Pri raziskovanju sva naleteli na številne zelo podrobne informacije, ki pa so se nama zdele nepomembne za najino raziskovalno nalogo glede na cilje, ki sva si jih zastavili. Predvsem v leksikonih, ki opisujejo razvoj plemiških družin, sva našli cel kup podatkov o raznih porokah, delitvah in preseljevanju članov družine, ki se niso neposredno navezovali na najino raziskovanje, zato sva se morali potruditi, da sva iz njih izluščili bistvo in se ne preveč zapletli v podrobnosti.

Po najinem mnenju je velik izziv predstavljalo tudi dejstvo, da si nisva mogli pomagati z raznimi ustnimi viri, ki so sicer pri raziskovanju zgodovine lahko zelo koristni. Prijetno naju je presenetilo to, da sva nekatere podatke lahko pridobili iz ljudskega izročila, ki se je ohranilo do danes.

Odkritja, do katerih sva prišli, se nama zdijo pomembna tudi zato, ker o tem obdobju zgodovine naših krajev do sedaj še ni bilo podrobnejših raziskav oziroma te niso bile strnjene. Ker je Vrh Sv. Treh Kraljev in okolica zelo zgodovinsko bogat kraj, se je vredno o njegovi preteklosti poučiti, saj se z njo srečujemo na vsakem koraku.

Tekom raziskovanja sva prišli do spoznanja, da je Vrh Sv. Treh Kraljev še en dokaz, kako je lahko na videz majhen in nedostopen kraj povezan z Bavarsko in njenim plemstvom, ki je tu pustilo pečat, viden še več kot tristo let po njegovem odhodu.

6. SEZNAM VIROV IN LITERATURE

Pavle Blaznik: Kolonizacija Poljanske doline, str. 84

Marija Treven: Grenki spomini z Vrha Svetih Treh Kraljev, str. 14–20

Marija Stanonik: Nekoč je bilo jezero, str. 58–63, 131

Simona Kermavnar, Blaž Resman, Helena Seražin: Umetnostna topografija Slovenije – Upravna enota Logatec, str. 392

Nataša Polajnar: Cerkev Sveti trije kralji na Vrhu nad Rovtami – Zbornik poročil raziskovalnih skupin, str. 676–9

Gisela Drossbach: Menschen, denen Philipp Apian begegnet ist

Stetten, Paul von, der Jüngere: Geschichte der adelichen Geschlechter in der freyen Reichs-Stadt Augsburg, str. 95

Der Salzburgische Adel, str. 23

Umetnostnozgodovinski inštitut Franca Steleta: Acta historiae artis Slovenica 20/2 2015, str. 96–99

Društveni odbor: Izvestja muzejskega društva za Kranjsko

Christoph Brandhuber, Maximilian Fussl: In Stein gemeißelt Salzburger Barockinschriften erzählen

Jože Štukl: Temeljni kamen baročne cerkve sv. Martina v Poljanah nad Škofjo Loko

Posvet z dr. zgodovine Sašom Jeršetom